

news letter

O globálním oteplování
v Chicagu*

Václav Klaus:
O globálním
oteplování v Chicagu

Thilo Sarrazin:
Evropa euro
nepotřebuje

Robert Holman:
Iluze o evropských
stabilizačních
mechanizmech

Excerpta z četby
Václava Klause č. 5

Václav Klaus

Než jsem odlétal z Prahy do Chicaga, v rozhovoru se skupinou svých známých jsem se zmínil, že budu vystupovat s projevem na této konferenci. Zareagovali zhruba takto: „Globální oteplování? Není to už dávno zapomenuto? Zajímá to ještě někoho?“ Zdá se mi, že takové postoje jsou v Evropě převládajícím názorem.

Mediální proměna

Chci Vám poděkovat, že toto téma udržujete při životě. Je to velmi důležité, neboť jsme ve chvíli, kdy je na něj záměrně zapomínáno. Jsem přesvědčen, že toto zapomínání není náhodné, že je organizováno. Je součástí pečlivě připravované taktiky stoupců doktríny globálního oteplování, jak souboj o tuto věc jednou pro vždy vyhrát. V minulých dvou desetiletích se snažili o pravý opak. Snažili se být co nejhlasitější, protože chtěli vyvolávat náš strach. Nyní, kdy je celá tato věc více a více podezřelá, je v jejich zájmu veřejnou diskusi na toto téma zastavit. Proto říkají, že je „věda vyřešena“, že je debata skončena. Neměli bychom jim to dovolit.

Možná, že to vidíte jinak. Možná máte pocit, že jste i nadále předmětem permanentního útoku, ale měli by-

chom si přiznat, že se leccos změnilo. Naposledy jsem o globálním oteplování mluvil loni v červenci v Austrálii. Je samozřejmě možné, že je to proto, že mé názory na toto téma nikoho nezajímají, ale vím, že podobnou zkušenost mají i jiní. Může to být symptomem vítězství fundamentalistů globálního oteplování, kteří se snaží tuto debatu ukončit. Právě proto je tato konference tak důležitá.

Je nepopiratelným faktem, že debata o globálním oteplování přestala být módou. Zmizela z nadpisů médií. To může být chápáno jako oslabení pozice zastánců této doktríny, ale zároveň to komplikuje i naše úsilí o to, abychom motivovali lidi o tom přemýšlet a politicky se an-

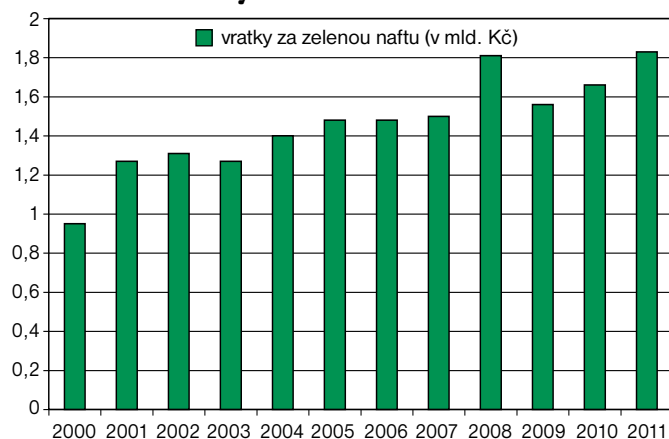
gažovat. Je třeba, aby veřejně znělo, že jsou různá opatření uváděná v život politickými establishmenty v posledních dvou desetiletích ve většině zemí světa (nemluvě o opatřeních připravovaných do budoucna) naprosto iracionální, že omezují lidskou svobodu a že znemožňují prosperitu mnoha milionů či miliard lidí. Musíme trvat na tom, že je naše planeta determinována dlouhodobě působícími exogenními a endogenními přírodními procesy, z nichž většina je mimo jakýkoli dosah člověka a že má působení člověka v globálním rozměru relativně velmi malý vliv.

Debata o globálním oteplování přestala být módou. Zmizela z nadpisů médií.

Alarmismus ustoupil. Bývalí radikálové, včetně vědců napojených na IPCC, začínají měnit taktiku. Najednou slyšíme výroky typu: „Někteří en-

ČERVENOVÝ GRAF CEPU

Vratky za zelenou naftu

* Projev na sedmé mezinárodní konferenci Heartland Institutu, Chicago, Chicago Hilton, 21. května 2012. Překlad z angličtiny.

vironmentalisté, za podpory médií, zesilovali závěry, které byly vědci opatrně formulovány. “My víme, že opatrně formulovány nebyly. Byly formulovány tak, že bylo velmi snadné je posouvat.

Považuji to za velký problém. Dřívější apokalyptická varování uspěla ve vytvoření všeobecné víry v nespornou existenci nebezpečného, lidmi způsobeného globálního oteplování. Lidé na světě tomu uvěřili. Souhlasím s prof. Plimerem, když říká, že děti už byly indoktrinovány. Právě z toho důvodu musíme tuto debatu dále vést.

Ideologický střet

Jak to změnit? Odvážuji se tvrdit, že změna nemůže přijít z vědy samotné. Seriozní vědecký výzkum sice téměř každodenně přináší nové poznání, ale to ve veřejné debatě nemůže vyvolat zásadní změnu. Změnu nemůže udělat věda, natož jedna vědní disciplína. Klima je složitým systémem a to způsobuje, že je v takovém systému jaký-

koli vědecký objev objevem parciálním. Průběh debaty o globálním oteplování tuto elementární metodologickou poučku v podstatě potvrzuje.

Může dojít ke změně na základě nových empirických dat? I o tom pochybuji. Je přece evidentní, že současná data o globální teplotě nepotvrzují ani názor stoupenců doktríny globálního oteplování o teplotě, ani kvazivědeckou hypotézu o exkluzivně vztahu mezi emisemi CO₂ a globální teplotou. Svět se od konce minulého století příliš neoteplil, ale je evidentní, že je období dvanácti let příliš krátké na to, aby byla pečlivě budovaná doktrína globálního oteplování otřesena. Neměli bychom zapomínat, že jsme v minulých letech trvali na tom, že je pro klimatologii období sta let příliš krátké, aby bylo důkazem existence dlouhodobého trendu globálního oteplování, a proto musíme – bohužel – symetricky akceptovat, že je jedno desetiletí příliš krátké jako důkaz opaku.

Diskutovat technické detaily nestačí, neboť o ně se stoupenci doktríny globálního oteplování nezajímají. Nezajímají se o vědu, ani o pohyby teploty a jejich příčiny. Pro alarmisty jsou data o teplotě pouhým nástrojem v jejich plánech změnit svět, potlačit lidskou svobodu, vrátit lidstvo zpět do předindustriální éry. Jejich myšlenky jsou myšlenkami ideologů, nikoli myšlenkami vědců či klimatologů. Data a složité teorie jejich názory nikdy nezmění.

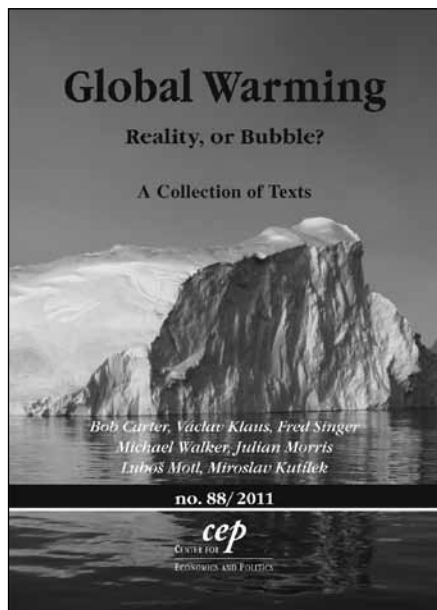
Musíme připustit, že uspěli v tom, že z náboženství environmentalismu udělali oficiální náboženství západního světa, náboženství, které žádá radikální změnu celé západní civilizace. Proto se s nimi musíme utkávat na tomto jejich hřišti, na hřišti, které si sami vybrali.

Pravděpodobně narůstá počet lidí, kteří alarmismu této doktríny nepodléhají, ale současně vidíme, že tito lidé nejsou motivováni s tím coko-

li začít dělat. Navíc nevědí jak. Ti na druhé straně – politici a političtí aktivisté, úředníci národních i mezinárodních organizací, reprezentanti dotovaného byznysu – organizování jsou a zájem tuto doktrínu prosazovat mají, protože je to v jejich úzce definovaném zájmu. Normální lidé organizovaní nejsou a nemají v politiku převeditelné zájmy. Nijak jim v tom také nepomáhají existující politické strany, protože ani ty tato témata nevznášejí. Většina z nich je už stejně pod vlivem zelených, kteří je infiltrovali.

Mohu-li to shrnout: empirická data jsou důležitá; vědecké objevy jsou důležité; odhalování nevědeckých praktik představitelů IPCC a dalších bašt doktríny globálního oteplování je důležité; ale je třeba vést i ideologický střet. Podtitul mé pět let staré knihy na toto téma se ptá: „Co je ohroženo? Klima nebo svoboda?“ Není pochyb, že je to všechno o svobodě. Neměli bychom na to zapomínat. ■

NABÍZÍME

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník anglických textů číslo 88/2011 „Global Warming – Reality, or Bubble?“, do něhož přispěli **Robert Carter, Václav Klaus, Michael Walker, Julian Morris, Luboš Motl a Miroslav Kutílek**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Publikace by neměla chybět v knihovně žádného zájemce o debatu o globálních změnách klimatu. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

144 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 96/2012 „Domy s nulovou spotřebou energie – geniální návrh, nebo nesmyslná regulace EU?“, do něhož přispěli **Pavel Gebauer, Ivo Strejček, Karel Kabele, Lukáš Petřík, Robert Axamit, Petr Slanina, Miroslav Kutílek, Aleš Hrubý, Ondřej Krutílek, Petr Měchura, Tomáš Munzi a Lukáš Kovanda**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

110 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

Evropa euro nepotřebuje*

Thilo Sarrazin

bývalý člen správní rady Bundesbanky

Pane Sarrazine, Německo nejenom páchá sebevraždu, ale teď už nepotřebujeme ani euro, alespoň tak zní název Vaší nové knihy. Nemáte Vy jistou zálibu v katastrofách?

Můj kritický, nikoliv ale katastrofický, pohled vychází ze zkušeností, které jsem získal jako úředník a politik. V rámci demokratických struktur je opravdu velmi obtížné přijímat rozhodnutí, která berou v úvahu dlouhodobé aspekty.

Nebylo tomu tak vždycky?

Proto svět také nikdy tak dobře nefungoval, jak by fun-

govat mohl. Existují jen ostrůvky, které relativně dobře fungují.

Proč se fungující řád vytratil z Evropy?

Vědomosti se ztrácejí s lidmi, kteří odcházejí do důchodu nebo umírají. A musíme je zase znovu získat. To se daří jen v omezené míře. Zdá se například, že liberální řád, který fungoval před půl stoletím při zakládání EHS, upadl v zapomnění. Navíc se ještě zmenšuje generacemi předávaný společný kulturní základ evropské intelektuální elity. Na jeho místo nastupuje internacionální kultura reprezentovaná Facebookem a velkými sportovními událostmi.

Ty také spojují, ale nikoliv v evropském duchu.

Ale jaký to má význam pro euro?

Projekt společné měny byl politicky ospravedlňován cílem sjednocené Evropy. Jaký by ale měl mít budoucí evropský národ nebo spolkový stát obsah? Určujícím prvkem v Evropě jsou národní kultury, které jsou do značné míry totožné s jazykovými oblastmi. Podstatná je v tomto případě ztráta společného, sjednocujícího jazyka elit, jakým byla kdysi v Evropě latina, později francouzština nebo němčina. Angličtina je jen neplnohodnotnou náhradou. Evropa bez Anglie je útvar, kde se všichni, když spolu hovoří, dorozumívají cizím jazykem. Samozřejmě lze vybudovat stát, kde se hovoří více jazyky, ale pak roste napětí.

Co by mohlo pak být oním pojítkem?

Tři prvky: mír a svoboda; práce pro všechny; prosperita. Poté, co v Evropě došlo k vyřešení etnických konfliktů, mír již není ohrožován. Navíc máme řadu mezinárodních institucí, které na soužití národů dohlížejí. Za historickou chybu považuji názor, že společná měna může být hybnou silou prohloubení evropské integrace.

Analyzujete chyby, ke kterým došlo při zrodu eura a v letech jeho zavádění. Podle toho, co říkáte, nebylo euro zrovna nejlepší nápad. Proč tedy přesto vzniklo?

Hybným motivem bylo přání spolkového kancléře Helmuta Kohla, který slíbil, že následujícím krokem bude politická unie. Byl to akt politického klamu.

Je vůbec možné, aby politická vůle dlouhodobě ignorovala ekonomická fakta?

Rozum ekonomů nabádá

* Rozhovor Thilo Sarrazina pro Frankfurter Allgemeine Zeitung 20. května 2012.

NABÍZÍME

CEP nabízí knížku „Autoři CEPU o euro“, do níž přispěli **Václav Klaus, Miroslav Singer, Mojmír Hampl, Vladimír Tomšík, Jíří Weigl, Stanislava Janáčková, Petr Mach, Jan Skopeczek, Wilhelm Hankel a Richard Ebeling**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**. Úvod napsal editor **Martin Slaný**. Knižka by neměla chybět v knihovně žádného ekonomů zajímajícího se o krizi eurozóny.

Cena: 130 Kč, 135 stran.

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí knížku **Stanislavy Janáčkové „Krise eurozóny a dluhová krize vyspělého světa“** (2010). První část zkoumá varovné signály hospodářského zpomalení 2007–2009. Druhá část diskutuje světovou finanční krizi. Třetí část rozebírá eurozónu v krizi. Kniha by neměla chybět v knihovně žádného ekonomů zajímajícího se o krizi eurozóny. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 100 stran.

objednávky na www.cep.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.cz

k návratu k systému vázaného, ale pohyblivého směnného kurzu. Nemůžeme přeci Francouzům nutit svůj způsob hospodaření. Historické zkušenosti ale dokládají, že je deset, dvacet, padesát nebo také sedmdesát let docela dobře možné vládnout v rozporu s ekonomickými zákonitostmi. Koneckonců na tomto byl založen i celý socialismus.

Takže euro není jen chybou, je pro Evropu i neštětím?

Jaké výhody to bude mít, když to s eurem vyjde? Ušetří se kurzové výdaje a usnadní se transakce. To může přinést o 0,1 nebo 0,2 % větší růst. Pokud ale euro nefunguje, pak jsou nevýhody nerosovatelně větší než případné výhody. Ministr financí Wolfgang Schäuble nedávno prohlásil, že 3 % inflace je přece naprosto v pořádku. Zároveň ale jeho úvěrový odbor prodává spolkové dluhopisy s úrokem 1,5 %. To znamená, že Schäuble sází na to, že se státní dluh v budoucnu znehodnotí. A tento muž má být šéfem skupiny ministrů financí eurozóny.

Základní princip měnové unie, klauzule neposkytnutí pomoci (no-bailout), která vylučuje, aby evropské země mezi sebou přebíraly dluhy, byla porušena. Proč kapitálové trhy, i přes tento zákaz, hrály konvergenční hru tak dlouho?

Mnozí z našich partnerů očividně vnímali při podpisu Maastrichtské smlouvy především aspekt zdvořilostní, něco, co je vhodné udělat, a již mnohem méně prvek závazku. De Gaulle jednou řekl, že smlouvy jsou jako květiny a mladé dívky, obojí odkvetou. Ostatní podcenili naše chápání pojmu nezávislosti centrální banky. Nedomnívali se, že princip neposkytnutí pomoci (no-bailout) bude znamenat, že od nás nedostanou žádné peníze. K tomuto nedorozumění došlo i na trzích. Jako dlouholetý úředník spolkového ministerstva financí vycházím z tradiční německé měnové politiky. Podle ní je financování státu prostřednictvím centrální banky naprosto

nemyslitelné, je to téměř finanční pornografie. Proto nás vůbec nenapadlo, že ostatní mohou nákup státních dluhopisů ze strany centrální banky považovat za bezproblémový.

Co plyne z toho, že si investoři uvědomili, že i státní dluhopisy v eurech mohou selhat?

Vyplácení dluhopisů v drachmách nebylo nikdy zpochybněno, protože tiskařské černě na výrobu bankovek bylo vždycky dost. Dnes už to ale není možné. Euro představuje při financování států eurozóny cizí měnu. Když před více jak deseti lety zkrachovala Argentina, řekl jsem tehdy v berlínské Poslanecké sněmovně, že v porovnání s tím berlínským je argentinský rozpočet poměrně zdravý. Rozdíl byl v tom, že Argentina se zadlužila v dolarech. Eurozóna může svůj problém vyřešit dvěma způsoby. Tomu prvnímu dávají přednost banky, které tvrdí: „Pro úvěrové věřitele musí být poslední instancí centrální banka.“ Správné by ale bylo: musíme se státy zacházet stejně jako se soukromými domácnostmi nebo podniky. V případě horší bonity zaplatí za dluhy vyšší úroky.

Píšete také, že by se pro to, aby euro přežilo, mělo „v rámci zdravého rozumu“ udělat vše nezbytné. Co máte na mysli?

Německo nemá žádnou jinou možnost, než se zcela držet smlouvy. To znamená, že musí dostát příslibeným garancím. Čím více člověk trvá na svém, tím dříve to ostatní pochopí. Kancléřka Angela Merkelová by teď novému francouzskému prezidentovi měla dát jasně najevo, že v otázkách fiskálního paktu už Německo dále ustupovat nebude.

Má smysl protipožární zeď, kterou měly vytvořit stabilizační fondy?

Považuji to za humbuk. Připomíná mi to zdi kolem reaktorů ve Fukušimě. Proti běžné přílivové vlně sice postačí, ale vlastně jich není třeba – a to je případ Řecka. Zeď, která by mohla vydržet, by musela být tak vysoká, aby

stačila i pro Španělsko. To potom můžeme ale rovnou zavést eurobondy, za které všichni společně ručí.

Není iluzorní doufat v návrat k dodržování smlouvy a k principu neposkytování pomoci (no-bailout)?

Pravděpodobnost, že se politika vrátí k dodržování těchto principů, je asi jen malá. To ale neznamená, že by to nebylo možné a správné. Katastrofální následky, které se nám řada politiků snaží vsugerovat, neexistují. Evropa by mohla dobře žít i bez eura.

Popisujete, jak bylo v květnu 2010 v průběhu noční telekonference rozhodnuto o nákupu dluhopisů finančně slabých zemí eurozóny Evropskou centrální bankou, a to i přes nesouhlas německých členů Rady. Proč to německá Spolková banka nezjistila dřív a nezveřejnila to?

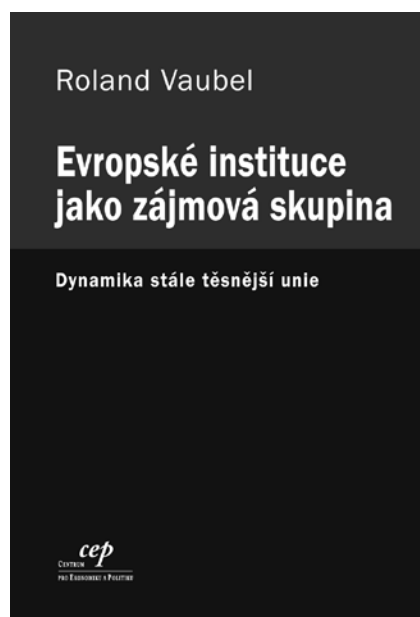
Politická elita jako celek vůbec nepochopila, co Maastrichtská smlouva ve sku-

tečnosti znamenala. Horst Köhler, který to věděl, byl v té době už spolkovým prezidentem a mlčel. Hans Tietmeyer byl v důchodu a už se k ničemu nevyjadřoval. Otmar Issing bojoval. Helmut Kohl byl nemocen. Theo Waigel hovořil o míru v Evropě. Hans Eichel technické detaily projektu eura vůbec neznal a když byl Peer Steinbrück nasazen, aby hasil světovou finanční krizi, euro ještě nebylo na pořadu dne. A pak přišel Wolfgang Schäuble. Schäuble je, celým svým založením, typickým představitelem padesátých let. V centru jeho veškerého politického úsilí je: „už žádná další válka v Evropě“ a „německo-francouzské přátelství“, a na konci tohoto vývoje pak evropský státní útvar, ve kterém se Německo pozvedne. Schäuble tomu věří.

Co se odehrávalo v představenstvu Spolkové banky, je-li to ještě členem?

Mám dojem, že tehdejší prezident Spolkové banky Weber

NABÍZÍME

CEP nabízí knihu „**Evropské instituce jako zájmová skupina**“ od profesora ekonomie na Univerzitě v Mannheimu **Rolanda Vaubela**. První část zkoumá hybné síly centralizace. Druhá část analyzuje Evropskou komisi. Třetí část rozebírá Evropský parlament. Čtvrtá část diskutuje Radu. Pátá část se zabývá Evropským soudním dvorem. Šestá část zkoumá Lisabonskou smlouvu a její alternativu. Sedmá část klade otázku, jak EU reformovat. Knihu přeložil **Jiří Brodský**. Předmluvu ke knize napsal prezident **Václav Klaus**.

75 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.cz

měl ke kancléřce jenom omezený přístup. V představenstvu banky se držel zpátky. Ostatně jsme nebyli jednotní. Jeden ze členů představenstva byl spolu se mnou zásadně proti jakémukoliv porušení principu „no-bailout“, a pokud to bude třeba, byli jsme připraveni přijmout bankrot Řecka. Další ze členů se chtěl za všech okolností tomuto bankrotu vyhnout a zakládal se rizikem „Lehman 2“. Další dva členové se drželi zpátky stejně jako Weber. V té době jsem přednášel v Salzburgu, kde jsem v projevu řekl, že bankrot Řecka by tak zlý nebyl. Pomůžeme-li Řecku, velmi to podníti úvahy o tom, zda připustit inflaci. To vyvolalo rozruch. Weber mě žádal, abych to vzal zpět, což jsem odmítl. To bylo jedině vyjádření Spolkové banky na toto téma před 10. květnem 2010.

Jak Weber reagoval?

Weber nepatřil mezi nejdanější politiky. Události „záchranného víkendu“ ho zastihly nepřipraveného. Jinak by o tom s námi určitě promluvil předtím. Byl překvapen stejně jako tehdejší ředitel Evropské centrální banky Jürgen Stark.

Od té doby dochází vždy k přehlasování Spolkové banky. Má v Radě Evropské centrální banky ještě nějaký vliv?

Má takový vliv, jaký jí chytrost a zdvořilost ostatních umožňuje mít. Příznačné bylo, jak Angela Merkelová chválila prezidenta ECB Maria Draghiho za jeho „tlustou Bertu“, jak se občas říká obrovským tříletým půjčkám. Mezi Schäuble a Merkelovou je v tomto případě souhra, kdy Draghimu dávají najevo, že se proti jeho politice nestaví, zároveň ho ale prosí, aby vzal v úvahu postavení Spolkové banky.

Jak si stojí nynější prezident Spolkové banky Weidmann?

Weidmann je pod tlakem svého aparátu, lidí, kteří se nestačí divit. Na rozdíl od svého předchůdce ale Weidmann rozumí politické hře a na kancléřku důrazně tlačí. Jen si to ale nesmí dovolovat příliš často. A to, že Schäuble Weidmanna nemůže vystát, to je již zcela zřejmé.

Berete vážně argument nebezpečí nákazy, kterým zachránci svou politiku zaštiťují?

Beru ho vážně. Jen dodávám, že nebezpečí nákazy nemůže být vyloučeno. Po fázi nerovnováhy způsobené z velké části nadměrným úvěrováním, dojde automaticky k návratu k rovnováze. To přechodové období musíme ustát.

Ve své knize argumentujete, jako by euro ještě neexistovalo a mělo by se rozhodovat o jeho zavedení. Jsme ale již o deset let dále. Neměli bychom nyní rozhodovat o euru na základě zcela jiných předpokladů? Vždyť ho tu už máme.

Nyní se rozhodujeme, jakoby se rozhodoval velitel, jehož původní bitevní plán ztroskotál a který nyní, když jedna půlka jeho vojska padla a druhé hrozí obklíčení, uznává své chyby.

Co velitel udělá?

Pokusí se o spořádaný ústup. Podle Clausewitze je ale spořádaný ústup tou nejtěžší vojenskou operací.

Takže ústup od eura?

To ne, ale cesta zpět k řádnému postupu. To by pro nás byla – abychom se drželi vojenské terminologie – linie opevnění: držet se pravidel dle Maastrichtské smlouvy. Za prvé: no-bailout. Za druhé: Centrální banka musí mít nějaký manévrovací prostor. Ale když upřednostní cíle, které nemají s úkoly centrální banky nic společného, ohrozí tím cenovou stabilitu, a my pak můžeme říci, že se zasedání ECB již účastnit nebudeme.

Není Německo, s ohledem na obrovské pohledávky Spolkové banky za Evropskou centrální bankou a s ohledem na všechny garance, v pasti?

Náklady spojené se zárukami a záchrannými systémy nenastupují teprve tehdy, když jsou tyto záruky nebo záchranné systémy využity, ale existují již v momentě, kdy jsou záruky převzaty. Pak zbývá jen jim dostát. Navíc jsou řešením také pro případ, že by se pohledávky Spolkové banky staly nedobytnými: já bych potom stejným způsobem,

jak to již bylo vyzkoušeno v roce 1948 a 1990, tyto pohledávky označil za „ze zákona privilegované nároky na náhradu škody“ a jejich vyrovnání odsunul na neurčito. Je to ale přesto hrozné, když si uvědomíte, že celkové zlaté rezervy Spolkové banky nestačí k tomu, aby vyrovnaly růst pohledávek v rámci účtu Target za jižními eurozeměmi za jeden jediný rok.

Zdá se, že si němečtí politici již dovedou představit vysokou 3 % míru inflace. Až se z měnové unie stane společenství s jednotnou inflací, co to bude znamenat pro úspory stárnoucí populace?

Schäuble, který se třemi procenty přišel, to dělá chytrě. Nejdříve vše relativizuje, stejně jako když se začínalo s pomocí Řecka, jako kdyby se také údajně jednalo pouze o omezené částky. Těmi svými třemi procenty se ale prozradil, protože inflaci označil za přijatelnou. To je doklad toho, že Schäuble a ministerstvo financí nemají žádnou koncepci, pokud si Schäuble vůbec ještě nechá radit. Úředníci tvrdí, že se k němu již vůbec nedostanou.

Proč se nediskutuje o nebezpečí inflace na veřejnosti? Je to snad tabu?

Co se týče těchto otázek, tak v demokratické diskusi nenajdete už skoro žádný silný a seriózní hlas. Budete to považovat za paradox, ale za nejlepšího ekonomu mezi etablovanými politiky považují Jürgena Trittina ze strany Zelených. Ten hodně věci pochopil, jen dělá jinou politiku, než kterou já považuju za správnou.

A Wolfgang Schäuble to akceptuje?

Akceptuje. Nevím, do jaké hloubky rozumí ekonomickým otázkám. Já bych si určitě netroufnul stát se v šedesáti ministrem vnitra. On si ale pak troufl i na vedení ministerstva financí. Recept Schäubleho funguje jen tehdy, když inflace v eurozóně dosahuje 4 nebo 5 %, v Německu je ještě vyšší a na periférii eura naopak nižší. Já ale nejsem zásadně proti inflaci. Turecko si vede skvěle s vysokou inflací, vysokým

růstem a devalvací měny. Ale u nás to prostě takhle nejde. Jednak proto, že máme stárnoucí obyvatelstvo, které musí financovat svůj důchod. Na jeho naspořený kapitál by nyní inflace měla dopadat co nejméně.

Proč nám vlastně přijde tak zatěžko za Řecko platit? Západní Německo platí přeci také například za Meklenbursko – Přední Pomořansko.

Řecko je přeci jen špička ledovce. A navíc v Meklenbursku, na rozdíl od Řeků, zachází s penězi velmi odpovědně a mají vyrovnání rozpočet. Utrácí jen to, co vyberou na daních, co dostanou v rámci vyrovnání mezi spolkovými zeměmi a to, co utratí turisté v letoviscích u Baltského moře. Nic víc.

Řecká levice by proti takovému vyrovnání mezi zeměmi určitě nebyla.

To, co dokázalo udělat 60 miliónů západních Němců pro 17 miliónů východních Němců, nemůže zopakovat pro 400 miliónů Evropanů. Řekové dostávali pomoc z EU již před dluhovou krizí, a to ve výši, která odpovídala 150 % jejich ročního národního produktu. Mohli dostat ještě daleko víc, protože je to tak malá země a každý ji má rád. Kdyby ale za to byli bývali uklízeli pláže, stavěli stánky s občerstvením a peníze nezpronevěřili. Pak bychom jim byli všechno dali. Další podpora tohoto očividného zneužívání není ani pro Řecko dobrá.

Bude tedy euro za pět let ještě stále existovat?

To nevím. Myslím si, že existuje 20 % pravděpodobnost, že se spojenectví mezi Francií a Německem přeruší. Euro bude trvale fungovat jen tehdy, když se ostatní budou v ekonomických otázkách chovat v zásadě shodně s Německem. Jestli se ale ukáže, že to ostatní nechťejí, pak je třeba z toho vyvodit důsledky.

Holger Steltzner, Stefan Ruhkamp, FAZ, 20. května 2012. Z němčiny přeložila Magdalena Pfeifferová.

Iluze o evropských stabilizačních mechanismech

Robert Holman

profesor Národohospodářské fakulty VŠE

Prohlubující se řecká krize, počínající španělská krize, strach investorů z budoucnosti eurozóny a nervozita a bezradnost evropských politických elit – tak lze charakterizovat evropské léto 2012. Evropští politikové hledají východisko z této krize eurozóny – hledají „stabilizační mechanismus“, který by eurozónu udržel. Nelze se divit jejich obavám. Řecká krize už delší dobu hrozí tím, že jako nákaza přeskóčí na jiné zranitelné země jižního křídla eurozóny, což by mělo za následek krizi bankovní, finanční a nakonec hospodářskou. Bohužel zatím všechny pokusy o stabilizaci skončily neúspěšně. Řecko dostalo masivní finanční pomoc, a přesto je jasné, že nebude schopno splácet své dluhy. Pokračující „stabilizace“ nemůže znamenat nic jiného než pokračování v rozsáhlých finančních transferech ze severu Evropy na jih a pokračování masivních injekcí peněz do evropského peněžního oběhu. To první bude mít nakonec za následek ztrátu trpělivosti Němců a dalších evropských národů, od kterých se žádá další pomoc, to druhé pak rostoucí inflaci. Proč se evropské politické elity nechtějí poučit z historie?

Euro jako nesprávná volba

Když se na počátku 70. let rozpadal a nakonec zanikl Bretton-Woodský systém pevných měnových kurzů, zavedly si v roce 1972 země Evropského hospodářského společenství vlastní „malý Bretton-Wood“: měnový systém populárně nazývaný „hadem v tunelu“. Jejich měnové kurzy měly společně „plavat“ vůči americkému dolaru v rámci stanovených mezí. Systém ztroskotал, protože vy-

žadoval permanentní měnové intervence na oslabení marky a na posilování francouzského franku a dalších evropských měn.

V ekonomické literatuře jsme se vždy mohly setkat se dvěma odlišnými doporučeními jak eliminovat hospodářské nerovnováhy v rámci skupiny zemí spojených intenzivními obchodními a finančními toky: buď zavést systém zcela volných měnových kurzů, nebo přejít k „superpevnému“ kurzu. Ekonomové vesměs říkali, že nic mezi těmito dvěma řešeními nebude dlouho fungovat.

V roce 1979 zavedla západní Evropa *Evropský měnový systém* založený na používání ECU a na intervenovaných pevných kurzech (ERM). Zarputila snaha o udržení pevných kurzů však stále selhávala. Evropa tehdy stála na rozcestí rozhodnout se mezi dvěma variantami: buď přejít k volně pohyblivým kurzům nebo k „superpevnému kurzu“ – k jednotné evropské měně. Evropské politické elity tehdy učinily osudově nesprávnou volbu – zvolily euro.

Mnozí věřili, že například dlouholeté a fungující zafixování kurzu mezi německou markou a rakouským šilinkem představuje úspěšný model, který lze rozšířit na ostatní členské země Evropské unie. Přitom varujícím příkladem již tehdy mohla být Itálie, kde dlouholeté pravidelné devalvace liry byly jediným fungujícím „stabilizačním mechanismem“ italského hospodářství v rámci EHS: jakmile se Itálie dostala do vážné hospodářské nerovnováhy vyznačující se schodkem platební bilance a hrozivým zadlužováním, devalvace liry snížila italské reálné mzdy a na určitou dobu tyto nerovnováhy řešila.

Eurozóna vznikla na základě přesvědčení, že neustálé změny měnových kurzů nejsou dobré pro vzájemný obchod a že neprospívají ani finančním tokům mezi zeměmi. Ekonomové obvykle nahlízejí na problém společné měny optikou ekonomické konvergence – pokud dojde k dostatečné cyklické synchronizaci ekonomik a pokud se budou země v základních makroekonomických ukazatelích, jako je HDP na obyvatele, míra inflace a míra zadlužení veřejného sektoru, k sobě přibližovat, bude měnová unie fungovat. Bohužel se ukazuje, že tento ekonomický pohled na věc je příliš jednoduchý.

Ve hře je více proměnných a mnohé z nich nejsou ekonomické, ale politické, historické a kulturní. Předně dnes víme, že měnová unie funguje tam, kde existuje jeden státní rozpočet a jedna ústřední vláda, která řídí přerozdělovací procesy. To jsou USA (kde ani neexistuje srovnatelná ekonomická úroveň mezi státy Unie). Ale není to Evropa.

Jižní vs. severní osa

Eurozóna by možná mohla fungovat, kdyby se skládala jen ze zemí západní a severní Evropy a nepřipojila k sobě země „jižní osy“. Jižní Evropa se od severu odlišuje kulturně, což zahrnuje také odlišné chování lidí (včetně veřejných činitelů) ohledně spotřeby a úspor, odlišný přístup k zadlužování. Tyto historicko-kulturní odlišnosti, jak se ukazuje, není možné odstranit politickými rozhodnutími. Eurozóna vytvořila prostor pro morální hazard, jak v soukromém tak veřejném sektoru, v zemích „jižní osy“ EU. Vytvořila prostor pro postupující vypůjčování a zadlužování, a toto zadlužování bylo umožněno a zesilováno právě používáním eura v těchto zemích. Trvalo delší dobu, než „to prasklo“: nejprve v Řecku, a zdá se pravděpodobně, že podobný vývoj čeká další země „jižní osy“.

Dnes pozorujeme křečovitě snahu politických elit EU o záchranu situace stabilizačními mechanismy. Pod tlakem událostí se tyto mechanismy zavádějí neuváženě a bez patřičné analýzy situace. Podobné úsilí o stabilizaci bude doprovázeno dalším morálním hazardem velkých rozměrů. Bude také doprovázeno rostoucí inflací, kterou budou roztáčet pokračující nákupy evropských dluhopisů Evropskou centrální bankou. Bude nakonec docházet i k rostoucímu politickému a společenskému napětí vyvolávanému přerozdělováním – Němci a další národy severní Evropy nebudou chtít donekonečna platit cizí dluhy.

Jediným schůdným východiskem se dnes jeví odchod Řecka, a pravděpodobně i dalších zemí jižní Evropy, z eurozóny. K tomu dnes vývoj spontánně směřuje. Eurozóna je udržitelná jen mezi zeměmi s podobnou společenskou kulturou, a nejen se srovnatelnou ekonomickou vyspělostí. Model fixace rakouského šilinku na německou marku (euro není ničím jiným) může fungovat ve skupině zemí, jako je Německo, Rakousko, Benelux, Francie a skandinávské země. Jižní Evropa, střední Evropa, pobaltské a balkánské země Evropské unie nepatří do eurozóny.

Evropští politikové by se dnes neměli angažovat ve vymýšlení stabilizačních mechanismů. Místo toho by se měli snažit o vypracování *mechanizmu řízeného vystoupení* země z eurozóny. Absence takového mechanismu vytváří nesmyslné představy (pro některé možná naděje), že z eurozóny „nelze vystoupit“. To je ovšem nesmysl. Jde jen o to, zda takové vystoupení bude řízeným a škody minimalizujícím procesem, nebo neřízeným pádem, kterým země jako Řecko bude strhávat zbytek Evropy do hluboké krize. ■

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Je břidlicový plyn energetickou revolucí?

V pondělí 18. června uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Je břidlicový plyn energetickou revolucí?“ Na panelu, který moderoval Jan Skopeček, vystoupili ředitel Muzea naftového dobývání a geologie v Hodoníně Stanislav Benada, Leo Eisner z Ústavu struktury a mechaniky hornin Akademie věd ČR a ředitel Laboratoře experimentální ekonomie Národohospodářské fakulty VŠE Miroslav Zajíček.

Stanislav Benada ukázal, že břidlicový plyn je dávno známý plyn metan, který se těží v hloubce 2-3 kilometry pod zemí. Organický materiál vytváří nekonvenční ložisko. Metan v břidlicích je stále stejný metan, který se objevuje v konvenčních ložiscích. Benada nepovažuje břidlicovou technologii za nebezpečnou, hydraulické štěpení se používá v různých formách již osmdesát let. Břidlicový plyn představuje nové zásoby uhlovodíků, s nimiž se dříve nepočítalo. Benada popsal proces vrtání, využití ocelových trubek, perforaci a štěpení. Dopad na životní prostředí existuje, ale neměl by se přečeňo-

vat: jde o využití prostoru cca 100 x 200 metrů, kde už nebude kus přírody, ale postaví se vrt, podobně jako když se staví dálnice. Po vyčerpání vrtu se půda rekultivuje. Povrchové vody nejsou těžbou břidlicového plynu ohroženy.

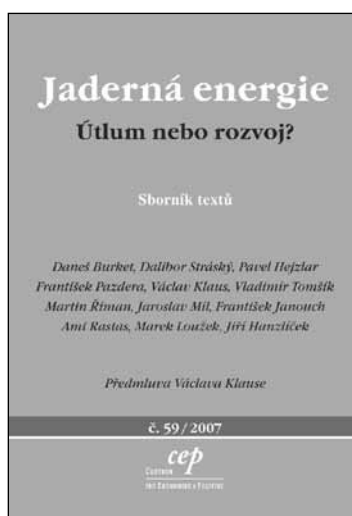
Leo Eisner vysvětlil, že těžba břidlic je umožněna spojením dvou technologií – horizontálním vrtáním a hydraulickým štěpením. Díky nekonvenčním zdrojům a v posledním desetiletí zejména díky břidlicovému plynu produkce plynu v USA neustále narůstá. Břidlicový zemní plyn se těží velmi lokálně v okolí velkých aglomerací na východě, jihu i západě USA a představuje proto lákavou alternativu k drahé a složitě dopravované ropě. Za šedesát let štěpení v klasických rezervoárech není popsán jediný případ znečištění povrchových vod v důsledku hydraulického štěpení. Většina jiných průmyslových aktivit je méně bezpečná. Reálným nebezpečím je vyvolání seizmických jevů, ale tyto jevy jsou malé a jejich velikost je kontrolována. V ČR vzniklo několik protestních petic

proti těžbě břidlicového plynu, které ale nestojí na racionálních argumentech. Např. argument, že v USA je menší hustota obyvatel než v ČR, stojí na vodě. Okres Beroun má sedmkrát menší hustotu obyvatel než Tarant County ve státě Texas, USA, kde je více než 5000 vrtů na břidlicový plyn. Břidlicový plyn je možné těžit bezpečně s ekologickými omezeními ve vyspělé zemi jako ČR.

Miroslav Zajíček uchopil břidlicový plyn jako energetickou revoluci. Odhadované zásoby jen v Marcelluském masivu činí cca 15 miliardy m³. I kdyby se jednalo o nadsazený odhad a bylo možné získat jen část „uvězněného“ plynu, stále by se jednalo o největší naleziště plynu na světě vůbec. Konzervativní odhady amerických zásob břidlicového plynu činí nejméně 60 mld m³. USA tak mají k dispozici největší zdroje využitelných fosilních paliv na světě – mnohem větší než Rusko, Saudská Arábie nebo Irán. Spolu s břidlicovým plynem by se tak zemní plyn stal prakticky nevycerpátným zdrojem. Ceny zemního plynu v USA prudce klesly a dnes jsou oproti Evropě

zhruba třetinové. Břidlicový plyn ukončil i debatu o znovuzrození jaderné energetiky. Evropské rezervy činí 640 bilionu kubických stop proti americkým 862 bilionům. Pravděpodobně největší zásoby břidlicového plynu mají Polsko a Francie. Zejména Polsko nyní vidí těžbu břidlicového plynu jako výhodnou, protože sníží závislost na Rusku v dodávkách zemního plynu a závislost na uhlí při výrobě elektřiny. Těžit hodlá i Británie, Francie naopak těžební průzkum zakázala. Jedním z hlavních rozdílů mezi Evropou a USA je právní uspořádání těžební činnosti. Ve většině amerických států platí, že vlastník pozemku vlastní zároveň těžební práva na nerosty, které se nacházejí pod jeho pozemkem. Většina amerických těžebních společností si pak těžební práva od vlastníků pozemků jednoduše pronajímá. „Břidlicová revoluce“ je podle Zajíčka zde a bude přímo i nepřímo působit na Evropu i na Rusko. Jde jen o to, zda potenciální evropští producenti budou moci se na této revoluci podílet a jakou formou. ML

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 59/2007 „Jaderná energie – útlum, nebo rozvoj?“, do něhož přispěli **Današ Burket, Dalibor Stráský, Pavel Hejzlar, František Pazdera, Václav Klaus, Vladimír Tomšík, Martin Říman, Jaroslav Míl, František Janouch, Amí Rastas, Jiří Hanzlíček a Marek Loužek** (editor sborníku). Knihu by měl prostudovat každý seriózně se zajímající o energetiku. Předmluvu k publikaci napsal prezident **Václav Klaus**.

122 stran, cena: 100 Kč.

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník č. 76/2009 „Energetická politika“, který se zabývá otázkou, zda je nosný pojem energetická bezpečnost. Do sborníku přispěli **Václav Bartuška, Martin Herrmann, Jaroslav Pantůček, Vladimír Tomšík, Václav Pačes, Jiří Hanzlíček, Ladislav Kurc, Karel Svoboda, Lukáš Kovanda a Tomáš Munzi**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

88 stran, cena: 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

EXCERPTA Z ČETBY VÁCLAVA KLAUSE Č. 5

John B. Taylor o významu ekonomické svobody*

Mnoho lidí si klade otázku, co se musí udělat, aby se Amerika vrátila k prosperitě. Odpověď je velmi jednoduchá: politika vlády se musí vrátit k principům ekonomické svobody, na kterých tato země byla založena.

MENŠÍ ROLE STÁTU

Východiskem je to, že jednotlivci, rodiny i podnikatelé musí mít možnost sami se rozhodovat o tom, co vyrábět, co spotřebovávat, co nakupovat a prodávat, jak pomáhat ostatním. Jejich rozhodování musí probíhat v prostředí předvídatelné politiky vlády a tato politika se musí opírat o právní řád, o stimuly, které vycházejí z tržního systému, a o jen velmi omezenou roli státu v ekonomice.

Americká ekonomická politika v historii vykazovala velké výkyvy mezi větší a menší

svobodou, mezi větším či menším důrazem, který kladla na konstantnost pravidel fiskální a měnové politiky, mezi větší nebo menší rolí státu, mezi větším či menším spoléháním se na trhy a z nich vycházející stimuly.

Velký posun směrem k více intervencionistické politice nastal v polovině 60. let, kdy v Kennedyho a Johnsonově administrativě přišli do Washingtonu aktivističky keynesiánci. Zůstali tam i v 70. letech v administrativě Nixonově, Fordově a Carterově. V této době jsme byli svědky krátkodobých stimulačních balíčků, zvyšování či snižování daní na krátkou dobu, „stop and go“ měnové politiky, mzdových a cenových kontrol. Výsledkem byla vysoká nezaměstnanost, rychlá inflace a pomalý ekonomický růst.

V Reaganově administrativě nastal posun k více předvídatelné politice státu a ke snížení role státu v ekonomice, který přetrval i v éře G. H. W. Bushe a Clintona. Výsledkem byla nižší nezaměstnanost a vyšší ekonomický růst, dlou-

há období ekonomické expanze a menší počet recesí.

V nedávné době, během administrativy G. W. Bushe a ještě více v současné Obamově administrativě, se politika znovu vrátila k větší míře státní intervence. Výsledky známe.

POUČENÍ PRO BUDOUCNOST

Poučný pro budoucnost je zejména konec 70. let. Slabost ekonomiky byla evidentní, nezaměstnanost vysoká a trvalá, inflace výrazně zrychlila. To se změnilo, když se stal v roce 1981 prezidentem Ronald Reagan. Krátkodobá keynesiánská opatření skončila. Nastala éra stabilní politiky. Byly přijaty dlouhodobě působící reformy, zejména došlo k rozsáhlému snížení daní.

Prezident věřil v ekonomickou svobodu a byl pilným čtenářem ekonomů, jako byli Milton Friedman a Friedrich Hayek. Neměl žádné „ghostwriters“, své texty si psal tužkou sám. Nikdo z Reaganových ekonomických poradců nebyl z keynesiánské školy a většina z nich byla ovlivněna Friedmanem.

Mezi jeho externími poradci byli George Shultz, Milton Friedman, Alan Greenspan, Artur Laffer, William Simon a Thomas Sowell a ti všichni mu velmi pomohli. Ukázalo se to zejména v jeho podpoře postupů guvernéra FEDu Paula Volckera, který chtěl za každou cenu zlikvidovat vysokou a zrychlující se inflaci.

Jeho poradci, v čele s Georgem Shultzem, v listopadu 1980 připravili pro právě zvoleného prezidenta „Ekonomickou strategii pro Reaganovu administrativu“, která začala zásadní výzvou: „Radikální změna ekonomické politiky je absolutní nutností. Problémy, které máme, jsou velmi vážné, nejsou však neřešitelné. Vytvořila je vládní politika a vládní politikou mohou být změněny.“

Reaganovu politiku už dnes nemáme. Poučka z toho je jasná: je třeba najít politiku (a politiky) a s nimi spojené poradce, kteří budou – bez ohledu na svou stranickou příslušnost – jednoznačně přesvědčeni o významu ekonomické svobody a kteří vědí, jak ji vytvořit a udržet. ■

* John B. Taylor, Getting Back on Track, Hoover Digest, č. 2, 2012, John B. Taylor je profesorem Stanfordské univerzity, byl poradcem prezidenta Bushe staršího a náměstkem ministra financí v administrativě prezidenta Bushe mladšího. Vybral a z angličtiny přeložil Václav Klaus.

NABÍZÍME

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 89/2011 „Ronald Reagan – sto let od narození“, do něhož přispěli John O'Sullivan, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jiří Brodský, Jan Skopeček, Martin Erva, Dinesh D'Souza, Alexandr Tomský, Jefim Fištejn, Roman Joch, Lukáš Petřík a Jiří Zahradka. V příloze jsou úryvky z Pamětí Ronalda Reagana. Editorem sborníku je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

160 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 95/2012 „Koncept občanské společnosti – nepřítel svobodného občana?“, do něhož přispěli Ladislav Jakl, Miroslav Novák, Michal Semín, Vladimír Železný, Václav Klaus, Hynek Fajmon, Jefim Fištejn, Miroslav Ševčík, Miloslav Bednář, Marek Loužek (editor sborníku), Petr Mach, Jiří Payne, Miroslav Macek, Jan Holzer, Alexandr Tomský, Jan Sokol, Luboš Smrčka, Jiří Hanzlíček a Petr Žantovský. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

136 stran, 100 Kč.